

Kultur- og Fritidsforvaltningen
Bibliotekerne

NOTAT

7. august 2006

Den kloge by

Bibliotekspolitik i København 2006

Bibliotekspolitisk redegørelse

FORELØBIG UDGAVE

BORGMESTERENS FORORD	3
INDLEDNING	5
BIBLIOTEKERNE OG KULTURPOLITIKKEN.....	5
AKTUELLE UDFORDRINGER	7
1.1 <i>Borgernes brug af bibliotekerne</i>	7
1.2 <i>Ny adgang til viden</i>	7
1.3 <i>Det fysiske bibliotekstilbud</i>	8
1.4 <i>Udvikling af nye digitale tilbud</i>	8
2 STRATEGISKE TILTAG	10
HOVEDPRIORITETER	10
2.1 <i>Bibliotekerne og litteraturen</i>	11
2.2 <i>Synliggørelse og udvikling af digitale tilbud</i>	12
Udvikling af bibliotek.kk.dk.....	12
Udvikling af nye og eksisterende digitale tilbud	12
Styrke brugernes digitale kompetencer.....	13
2.3 <i>Udvikling af det fysiske bibliotekstilbud</i>	14
Placering af de fysiske biblioteker.....	15
Hovedbiblioteket – biblioteket i city	15
Lokalbibliotekerne.....	16
Biblioteksstruktur og investeringsplan	17
2.4 <i>Særlige målgrupper</i>	17
Børn.....	18
Unge	20
Studerende og uddannelsessøgende.....	21
Nye danskere	22
2.5 <i>Nationalt og internationalt samarbejde</i>	24
3 AFSLUTNING	25
4 LITTERATURLISTE	25
BILAG 1: OM BIBLIOTEKSLOVEN OG BIBLIOTEKERNES FORMÅL.....	27

Borgmesterens Forord

København er en europæisk metropol i rivende udvikling. Der opstår nye bydele, antallet af københavnere vokser, og samtidig er københavnere relativt yngre og mere veluddannede end den danske befolkning generelt.

Service- og videnserhvervene er i fremgang. Der er stor politisk fokus på at sikre og understøtte de erhverv og vækstmiljøer, som er afgørende for Københavns udvikling i den videnbaserede økonomi.

Bibliotekerne tager aktivt del i denne udvikling. Information, viden og indsigt er væsentlige forudsætninger for innovation og nytænkning. Alle københavnere har mulighed for at bruge bibliotekerne til at opnå indsigt og viden, både som ung og gammel, erhvervsaktiv eller pensionist

Bibliotekerne gør københavnere klogere. Og det er lysten, der driver værket: Københavns indbyggere opsøger frivilligt bibliotekerne i titusindvis hver eneste dag. De fysiske biblioteker – med Hovedbiblioteket i centrum og lokalbiblioteker i alle bydele – står til borgernes frie afbenyttelse mange timer dagligt. Med et årligt besøgstal på 4.3 mio. topper de københavnske biblioteker – sammen med Tivoli – listen over de mest benyttede kulturinstitutioner i byen. Biblioteket på nettet, bibliotek.kk.dk, er tilgængeligt døgnet rundt. Mere end 2.3. mio. årlige besøg på hjemmesiden gør den til en af de mest brugte lokale hjemmesider i København.

De mange besøg betyder udlån af meget store mængder af materialer, både i den gammelkendte, fysiske form – som bøger, cd'er og meget andet, og digitalt – på nettet.

Det har aldrig været lettere at få informationer end i dag, men viden skal man stadig arbejde for at opnå. Bibliotekerne tager afsæt i de nye muligheder og udfordringer og skal også fremover give københavnere-

ne mulighed for at blive klogere på alle dele af verden - både den lokale og den globale.

Også på biblioteksområdet er det vigtigt, at København fremstår som en international by med storby- og bydelsidentitet, hvor mangfoldighed og livskvalitet trives sammen med kreativitet og professionalisme.

Dette mål ligger i umiddelbar forlængelse af Kommuneplanens vision om København som en by for københavnere, som hovedstad og som international by.

Jeg er stolt over at kunne byde alle københavnere velkommen på bibliotekerne!

Martin Geertsen
Kultur- og Fritidsborgmester

Indledning

Bibliotekerne og kulturpolitikken

Kultur- og Fritidsforvaltningens mission er at tilbyde kunst- og kulturoplevelser, der aktiverer, glæder og udfordrer. Visionen er at skabe et København, som både er en by for københavnere, en hovedstad og en international by, der udvikler og tilbyder kultur- og fritidsoplevelser inden for byens unikke rammer.

Kulturpolitisk Redegørelse definerer, at ”kulturen er dét, der udgør den sociale sammenhængskraft i et samfund. Kulturen er i bred forstand det, der giver os identitet. Kulturen og kunsten kan styrke, ændre og udfordre vores normer og adfærd over for hinanden”.

Forvaltningen har med biblioteker, kulturhuse og idrætsfaciliteter en bred berøringsflade og næsten alle københavnere gør regelmæssigt brug af de forskellige tilbud. Alle borgere har mulighed for at bruge bibliotekerne, besøge museer, overvære eller deltage i idræts- og folkeoplysende aktiviteter. Og det er lysten, der driver værket: Københavns indbyggere opsøger bibliotekerne og de andre kultur- og fritids-tilbud i titusindvis hver eneste dag.

Demokrati, ytringsfrihed, decentralisering og kvalitet er kulturpolitiske begreber, der får kød og blod i Kultur- og Fritidsforvaltningens tilbud til københavnere.

Bibliotekerne er placeret **decentralt**, i alle bydele, med lange åbningstider og en bred vifte af tilbud. De spiller en central rolle i de fleste københavnere kulturelle bevidsthed og indgår som en organisk del af det københavnske kulturliv. Bibliotekerne bidrager i tæt samarbejde med mange andre til at skabe et aktivt og levende kulturelt miljø i bydelene.

Kvalitet i indhold og tilbud er en forudsætning for at bibliotekerne opleves som værdifulde og nødvendige. Kvaliteten skal både tage højde for eliten og bredden. Den enkeltes vurdering af de forskellige medier eller genrer kan afspejle forskellige kvalitetsopfattelser, der bl.a. er afhængige af alder og indsigt. Vurderingen af kvalitet er til dels afhængig af tiden og den bedømmelse af begrebet, som til enhver tid gør sig gældende. Det er en kvalitet, når bibliotekernes materialetilbud overrasker og udfordrer. Der skal eksperimenteres med nye materiale typer og indkøbes materiale, der er med til at skabe debat.

Bibliotekerne er med til at sikre **ytringsfrihed** og **demokrati** ved at leve op til *Bibliotekslovens* krav om alsidighed og aktualitet:

Alsidigheden skal sikre, at bibliotekernes samlinger og den øvrige formidling afspejler en bred vifte af politiske, moralske og religiøse holdninger og dermed ikke udelukker nogen synspunkter og holdninger. Alsidigheden skal ikke bedømmes i forhold til det enkelte materiale eller arrangement, men vurderes i forhold til det samlede tilbud. Kravet om alsidighed er en konstant faktor, der skal fastholdes uafhængigt af aktuelle strømninger eller tidens fremherskende vurdering.

Aktualiteten handler både om medieudbud og bibliotekernes indhold. I forhold til medieudbudet betyder aktualiteten, at folkebibliotekerne ikke må ende som museer for fortidens medier og materialer. Det er vigtigt, at de fysiske samlinger og digitale adgange bestandig tilføjes nyt fra de bog-, musik- og filmforlag, som er på markedet. Bibliotekerne skal følge medieudviklingen og tilbyde materialer på de nye medieplatforme, som løbende opstår. I forhold til bibliotekernes indhold betyder aktualitetskravet, at bibliotekerne skal præsentere tidens aktuelle emner og debatter og formidle dem på en måde, der giver enhver interesseret borger et godt grundlag for selv at tage del i den demokratiske proces.

Aktuelle udfordringer

1.1 Borgernes brug af bibliotekerne

Et årligt besøgstal på mere end 4.3 mio. (2005) alene i de fysiske biblioteksafdelinger viser, at bibliotekerne er en vigtig del af københavnernes hverdag.

Erfaringerne både fra København og på landsplan viser, at med nye moderne, velplacerede lokaler formår bibliotekerne i allerhøjeste grad at tiltrække borgerne og oven i købet forøge besøgstallet.

Benyttelsen af bibliotekerne er under forandring. De fysiske biblioteker er borgernes primære indgang til bibliotekernes tilbud og de fysiske materialer efterspørges i meget stort omfang, men den overordnede tendens er, at mange års vækst i besøgstal og udlånstal på de fysiske biblioteker er ophørt.

1.2 Ny adgang til viden

Internettet er i løbet af meget få år etableret som en helt central informationskilde for hovedparten af borgerne i København. Google og andre netjenester, der f. eks. tilbyder plads til borgeres individuelle oversigter over emneområder, relevante informationskilder osv., udfordrer grundlæggende bibliotekernes og de professionelles hidtidige ”monopol” på viden. Der er tale om en hastig forandringsproces, som på mange måder ændrer på de kendte forudsætninger for bibliotekernes virksomhed.

Fremtidens brugere på internettet nøjes ikke kun med at modtage, de bidrager aktivt med at skabe indholdet. Internetleksika som Wikipedia, hvor brugerne selv skriver og redigerer artikler, er i hurtig vækst, men også mange andre former for interessefællesskaber er flyttet ind på nettet.

1.3 Det fysiske bibliotekstilbud

Internettets fremkomst og hastige udvikling er hovedårsagen til de markante ændringer i borgernes benyttelse af de fysiske biblioteker. Men også alternative medie- og fritidstilbud og et utilstrækkeligt antal nye fysiske materialer på bibliotekerne spiller ind.

Bibliotekerne skal være velindrettede og indbydende. I dag er nogle af bibliotekerne i København nedslidte og de er ikke alle steder placeret optimalt i forhold til trafikmønstre, byens udvikling, vækst og ændrede befolkningssammensætning.

Det er en central opgave at tilrettelægge bibliotekstilbudet, så det til stadighed er konkurrencedygtigt, godt og centralt placeret i de enkelte bydele, med indbydende og velindrettede lokaler, veludbyggede og velredigerede fysiske materialesamlinger og kompetente medarbejdere.

Mens væksten i den fysiske anvendelse overordnet set er fladet ud, oplever bibliotekerne til gengæld en markant stigende efterspørgsel efter nye elektroniske tilbud og digitale ydelser. Bibliotekernes hjemmeside, bibliotek.kk.dk, havde mere end 2.3 mio. unikke besøg i 2005.

1.4 Udvikling af nye digitale tilbud

Bibliotekerne i København har på få år udviklet en række meget efterspurgt internetbaserede tilbud. Indsatsen har i første omgang været rettet mod tilbud, der letter anvendelsen af det fysiske bibliotek: søgning og bestilling af fysiske materialer hjemmefra osv.

I dag tiltrækker bibliotekerne også mange brugere til de digitale tilbud som fjernadgang, netmusik og download, der alle tilbyder lån eller brug af licensbelagte materialer på Internettet.

Digital information fylder stadig mere i mediebilledet, og det er en central biblioteksopgave inden for rammerne af ophavsretslovgivningen at udvikle nettilbud til formidling af film, tale og musik.

I dag publiceres ny forskning inden for mange fagområder primært digitalt. Det har betydet, at de mest efterspurgte tilbud på mange store forskningsbiblioteker – også i København – er de digitale licenser med adgang til elektroniske fuldtekstdatabaser. En tilsvarende udvikling forventes inden for nogle fagområder også på folkebibliotekerne og dermed også på bibliotekerne i København.

Det digitale bibliotekstilbud betyder en decentralisering af bibliotekstilbudet, som savner sidestykke i bibliotekernes hidtidige historie. Bibliotekernes tilbud er tilgængelige overalt, hvor borgerne befinder sig – med pc'en på internet hotspots, på arbejdspladsen, i skolen, i hjemmet, inden for kommunegrænsen eller et helt andet sted på jordkloden. Podcasting til mobile enheder er ved at blive introduceret, og bibliotekernes tilbud kan nås overalt – døgnet rundt.

2 Strategiske tiltag

Bibliotekernes tilbud til københavnernes skal tage udgangspunkt i brugernes behov og befolkningssammensætningen, samtidig med at bibliotekstilbudet fortsat skal være et sammenhængende, bydækkende tilbud.

Serviceniveauet skal udbygges gennem fortsat effektivisering og rationalisering, strategiske partnerskaber og fokus på udvikling af tilbudet.

Brugerundersøgelser og brugerinvolvering skal sikre, at tilbuddet matcher borgernes forventninger og behov.

Målrettede PR-initiativer skal sikre synlighed og udbredelse af tilbudet.

Hovedprioriteter

Bibliotekerne skal arbejde ud fra to hovedprioriteter i de kommende år:

- **Bibliotekerne skal tilbyde indsigt, viden og livslang læring.**
- **Bibliotekerne skal inspirere til oplevelser og læselyst**

Hovedprioriteterne afspejler sig i en række strategiske tiltag og konkrete handlingsforslag.

Følgende områder er udvalgt til en særlig prioritering i de kommende år:

- Litteratur og litteraturformidling
- Udvikling af digitale tilbud
- Forbedring af bibliotekernes fysiske udtryk og udvikling af biblioteksstrukturen i forhold til byens udvikling
- Målrettet satsning på fire udvalgte målgrupper: børn, unge, studerende og nye danskere
- Nationalt og internationalt samarbejde

Initiativerne på de enkelte områder uddybes i det følgende.

2.1 Bibliotekerne og litteraturen

Der læses og sælges bøger som aldrig før, og formidling af fag- og skønlitterære bøger er fortsat en helt central kerneydelse for folkebibliotekerne. Bibliotekerne er et afgørende led i den litterære fødekæde, både direkte ved køb af nye bøger, men også indirekte ved at styrke læselysten og glæden ved litteraturoplevelser. Det sker dels gennem den daglige formidling på bibliotekerne, dels gennem en række arrangementer som læseklubber, forfatterarrangementer, poetry-slam og oplæsningsperformances.

En bogs levetid er særdeles kort hos boghandlere og forlag. Bibliotekerne sikrer, at der stadig er adgang til vigtige udgivelser, også mange år efter den oprindelige lancering.

Bibliotekerne skal i de kommende år indtage en endnu mere aktiv rolle på litteraturscenen i København. Det skal ske ved at udvikle samarbejdet omkring lokale og centrale litteraturevents. Herudover skal bibliotekerne intensivere samarbejdet med andre aktører på den litterære scene som fx kulturhuse, forlag, bogcaféer og personer, som er aktive i det litterære vækstlag i København.

Handlinger:

- Litteraturpolitik. Der udarbejdes i samarbejde med relevante personer og institutioner en politik for at styrke det litterære vækstlag i København og profilere København som nationalt og europæisk litteraturcenter.
- Litteraturpris. Et element i litteraturpolitikken kan være indstiftelse af en litteraturpris for København. Den kan f.eks. uddeles første gang i 2010, hvor 125 års jubilæet for folkebibliotekerne i København skal fejres.
- Litteraturkampagner og bogmesser. Bibliotekerne skal aktivt indgå i nationale og internationale bogmesser og litteratur-

events samt kampagner for læselyst og litteraturaktiviteter for børn og voksne.

- Øget materialebudget. Gennem omprioritering og effektivisering skal der frigøres midler til et øget indkøb af både fysiske og digitale materialer.

2.2 Synliggørelse og udvikling af digitale tilbud

Fortsat udvikling af alle dele af bibliotekernes digitale ydelser er et vigtigt satsningsområde i de kommende år, dels gennem udvikling af bibliotek.kk.dk, gennem udvikling af eksisterende og nye netjenester og endelig ved at bidrage til at styrke brugernes informationskompetencer og evne til digital selvbetjening.

Bibliotekerne skal tilbyde borgerne adgang til de bedste og mest relevante informationer og materialer, også i digital form. Det bliver en central opgave for bibliotekerne i de kommende år at formidle kombinationen af professionel og individuel viden og gøre det mest egnede tilgængeligt for den enkelte borger.

Udvikling af bibliotek.kk.dk.

Bibliotekernes hjemmeside er brugernes samlede indgang til bibliotekernes databaser, en omfattende vifte af netjenester og andre digitale ydelser.

Der skal arbejdes hen imod en øget integration mellem netjenester og biblioteksdatabasen, således at man ved opslag både får henvisning til fysiske materialer og til digitale tekster, lyd og musik.

Udvikling af nye og eksisterende digitale tilbud

Bibliotekerne tilbyder allerede i dag en række digitale udlån, dvs. bøger, artikler, musikfiler, noder, lydfiler eller film i online-udgaver.

Fælles for onlinefilerne er, at de alle er licensbelagte. Det betyder, at bibliotekerne har betalt for at skabe adgang for biblioteksbrugerne i Københavns Kommune. Men en brugerundersøgelsen fra 2005 viser, at kun cirka 20 % af brugerne kender bibliotekernes mange e-

ressourcer. Dette skal ændres ved aktiv formidling, PR-aktiviteter og integrering i bibliotekskataloget.

Udbygningen af bibliotekernes tilbud af e-bøger, e-musik, e-noder og digitale lydfiler skal fortsætte. Bibliotekerne skal indtage en central rolle i udviklingen af et kvalitetstilbud, hvor borgerne tilbydes romaner og faglitteratur som lydfiler.

Bibliotekerne er vigtige dansksprogede kulturbærende institutioner og det bliver i de kommende år en væsentlig opgave at medvirke til at tilgængeliggøre dansksproget materiale på internettet. Det skal ske både gennem en fortsat udvikling af bibliotekstilbudet på internettet og ved at skabe adgang til de mange dansksprogede tekster, som findes digitalt.

Styrke brugernes digitale kompetencer

Digital selvbetjening er under hastig udvikling overalt i samfundet og det forudsættes i stigende grad, at alle borgere behersker teknologien. Men nogle grupper af borgere oplever dette krav som et stort og næsten uoverstigeligt problem i dagligdagen. Bibliotekerne skal iværksætte initiativer for at forbedre disse befolkningsgruppers kompetence i selvbetjening på nettet.

Handlinger:

- Udvikling af det digitale tilbud. Udvikle og tilbyde e-bøger, e-musik, e-noder, e-lydfiler og medvirke til digitalisering og netpublisering af tekst- og billedmateriale med dansk og københavnsk baggrund.
- Øget materialebudget. Gennem omprioritering og effektivisering skal der frigøres midler til et øget indkøb af både fysiske og digitale materialer.
- Strategiske partnerskaber. Indgå strategiske partnerskaber med relevante aktører for at skabe adgang til licensbelagt materiale og udvikle nye services.

- Aktiv formidling. Der skal ske en aktiv formidling af bibliotekernes digitale tjenester, bl.a. via podcasting, central placering på bibliotekets hjemmeside, reklamekampagner via storskærme og PR-foldere.
- Inddrage og kvalificere brugerne. Bibliotekerne skal fortsætte udviklingen af de digitale tjenester ved at inddrage interesserede brugere i den indholdsmæssige udformning af de fremtidige digitale tilbud, sideløbende med at indsatsen for at gøre andre borgere selvhjulpne på nettet ved målrettede kursusaktiviteter, tilbud om ”hjælp til selvhjælp” og andre læringsinitiativer fortsat skal udvikles.

2.3 Udvikling af det fysiske bibliotekstilbud

Bibliotekerne bruges på mange forskellige måder. Borgerne anvender f. eks. biblioteket til at læse aviser og tidsskrifter, finde bøger og andre fysiske materialer, søge i licensbelagte databaser, søge rådgivning og finde informationer, som mødested eller som studiested.

Den fysiske indretning skal afspejle de forskellige brugerbehov og fleksibelt kunne tilpasses ændringer i efterspørgslen. Alle biblioteker skal give et åbent, imødekommende, professionelt, troværdigt og moderne indtryk, der giver borgeren forventning om god service, målrettede tilbud og høj kvalitet, uanset hvilken af de tilbudte ydelser der konkret efterspørges.

Ekstern og intern skiltning skal være professionelt udformet og tydeligt signalere et imødekommende og attraktivt servicetilbud. Der skal anvendes tidssvarende kommunikationsmidler: storskærme og interaktivt og intelligent design.

Åbningstiderne skal være tilrettelagt ud fra brugernes behov, og adgangsveje skal være enkle og handicapvenlige.

Placering af de fysiske biblioteker

Udviklingen i biblioteksbenyttelsen og internettets betydning som primær informationskilde for en stor del af befolkningen gør det naturligt at overveje de mulige scenarier for de fysiske biblioteker de kommende år.

Disse overvejelser skal ses i sammenhæng med det påtrængende behov for bygnings- og indretningsmæssigt at renovere eller nyindrette en række af de eksisterende biblioteker og tilrettelægge bibliotekstilbudet i de nye bydele.

Hovedbiblioteket – biblioteket i city

I det nuværende Hovedbibliotek er det på den ene side ikke fysisk muligt at tilbyde de omkring en mio. årlige besøgende attraktive og indbydende muligheder for at finde de ønskede materialer eller services. På den anden side befinder vi os midt i en grundlæggende forandring, hvor internettet og digitaliseringen giver anledning til at overveje konceptet for den fremtidige biblioteksbetjening af city.

Hovedbiblioteket er i dag stedet, hvor den største og mest specialiserede samling af fysiske materialer er til stede, og hvor brugerne tilbydes hjælp fra medarbejdere med særlig indsigt i de enkelte fagområder.

Med digitaliseringen kan både samlinger og rådgivning fra kompetente medarbejdere principielt tilbydes hvor som helst, blot man har adgang til internettet.

På trods af digitaliseringen vil de fysiske materialer fortsat spille en hovedrolle på bibliotekerne i København, og der vil derfor fortsat være behov for et sted, hvor der findes en særlig stor samling af fysiske materialer.

City er naturligt nok det sted i København, hvor flest mennesker færdes. Derfor vil der under alle omstændigheder skulle være et stort bib-

liotek i city. Udover den fysiske ”opbevaring” af materialer har hovedbiblioteket også en funktion som kulturelt samlingspunkt for københavnernerne. Huset indbyder til dialog og kulturmøde mellem mennesker fra hele verden og giver adgang til viden og indsigt for alle, der ønsker at blive klogere.

Det store bibliotek i city er selve symbolet på den kloge by. Et nyt og velindrettet citybibliotek vil – baseret på erfaringer fra andre store byer, der har åbnet nye og attraktive hovedbiblioteker – kunne tiltrække langt flere brugere end de omkring en mio., der årligt benytter det nuværende hovedbibliotek.

Der skal fortsat være et stort, centralt placeret folkebibliotek i city og planerne for en ny bygningsløsning skal fremmes mest muligt.

Lokalbibliotekerne

Erfaringen viser, at tidssvarende biblioteker i nye og moderne lokaler fungerer som trækplastre på borgerne. Det er specielt gældende, når nybyggeriet sammentænkes med lokale kulturhuse, som det f.eks. er tilfældet i Vanløse og Sundby, eller med skolebiblioteker som i Vigerslev. Der er dog stadig lokalbiblioteker i København som er nedslidte, mens andre er dårligt placerede i forhold til trafikmønstre og byudvikling.

Det samlede bibliotekstilbud skal i de enkelte bydele samarbejdes med andre offentlige servicetilbud som kulturhuse, borgerservicecentre m.m. De eksisterende eksempler på fysisk og organisatorisk samspil mellem institutioner i bydelene skal udvikles som rollemodeller, der kan anvendes bredt i København.

Københavns Kommune driver to bibliotekstilbud: folkebibliotekerne og skolernes pædagogiske servicecentre/skolebiblioteker. Med enkelte undtagelser er de to tilbud ikke koordineret. Ved at se de to tilbud i sammenhæng kan der opnås en synergieffekt og bedre ressourceudnyttelse.

Biblioteksstruktur og investeringsplan

På baggrund af en strukturanalyse skal der opstilles scenarier for forskellige udviklingsmuligheder med henblik på en efterfølgende omlægning.

Strukturanalysen skal omfatte det samlede fysiske bibliotekstilbud i alle bydele, det vil sige både biblioteket i city, lokalbiblioteker, behov for nye biblioteker i de nye bydele, samarbejde med skolebiblioteker og kulturhuse, overvejelser om eventuelle supplerende afhentnings- og afleveringssteder, biblioteksbetjening af institutioner mv.

Det eksisterende renoveringsefterslæb på bibliotekerne skal opgøres og der skal udarbejdes en investeringsplan for renovering og forbedring.

Handlinger:

- Biblioteksstruktur. Forslag til fremtidig biblioteksstruktur udarbejdes på baggrund af en strukturanalyse, der skal beskrive forskellige scenarier og angive fordele og ulemper ved de enkelte forslag.
- Renovering af lokalbibliotekerne. På baggrund af forslag til biblioteksstruktur og en opdateret oversigt over renoveringsefterslæbet udarbejdes en renoveringsplan for bibliotekerne i alle bydele. Planen skal både omfatte den fysiske renovering af bygninger og installationer og en opdatering og professionalisering af det visuelle indtryk og indretningen af bibliotekerne.

2.4 Særlige målgrupper

Bibliotekerne i København skal være et tilbud for alle byens indbyggere og de mange uddannelsessøgende og andre gæster, der hver dag besøger København.

Bibliotekerne har en lang tradition for at give bibliotekstilbud til de borgere, som ikke selv har mulighed for at komme på biblioteket, ældre, handicappede og andre af samfundets svage medborgere. Denne

opgave skal fortsat videreføres og udvikles med opsøgende og fleksible tilbud.

Biblioteket skal i de kommende år særligt have fokus på fire målgrupper:

- børn
- unge
- studerende
- nye danskere

Målgrupperne er valgt på baggrund af brugerundersøgelser og befolkningsprognoser.

Børn

Børn op til 16 år udgjorde 16 % af befolkningen i København i 2004.

Det har stor betydning for børns personlige og faglige udvikling, at de møder bogen og andre medier i en tidlig alder. Derfor skal bibliotekerne gøre en stor indsats for at stimulere børns læsning, nysgerrighed og brug af bibliotekerne. Det skal ske dels ved at tilbyde gode materialesamlinger og dels ved at tilbyde nye formidlings- og kommunikationsformer i de fysiske biblioteker og på nettet. Bibliotekets skal udvikles som et frirum, hvor fordybelse, ro, samvær, oplevelse, information, læring, innovation og fantasi er ligeværdige elementer.

Den nationale undersøgelse *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004* viser, at børns benyttelse af folkebibliotekerne er faldende. Ifølge rapporten var det i 1998 51 % af alle børn, der benyttede folkebiblioteket mindst en gang i måneden. I 2004 var dette tal faldet til 39 %. Derimod benytter næsten alle børn skolebibliotekerne.

De københavnske biblioteker gennemførte i 2005 en børnebrugerundersøgelse for københavnske børn mellem 10 og 16 år (5 – 9 klasse). Undersøgelsen blev gennemført i samarbejde med udvalgte folkeskoler. Den viste, at over halvdelen af de 11-årige kommer månedligt el-

ler oftere på folkebibliotekerne, mens det for de 14-åriges vedkommende er godt 40 %. Selv om de ældre børn bruger bibliotekerne lidt mindre, har rigtig mange børn glæde af bibliotekernes tilbud. Ud over at låne bøger, film og musik bruger børnene bibliotekerne som væresteder, hvor de kan bruge computerne, læse og hygge sig med kammeraterne.

Brugerundersøgelsen viser, at børnene ønsker bedre forhold med flere computere, færre regler og særlige områder, der er indrettet til teenagere. Samtidig efterlyser de kortere ventetider og flere materialer.

Børnebrugerundersøgelsen skal bruges som afsæt for at udvikle og forbedre servicen over for børn og børnefamilier i de kommende år.

Det fremgår af rapporten *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004*, at computeren er børns foretrukne redskab til leg og læring. Internettet er i stigende omfang blevet børnenes kommunikationsforum og sociale mødested. Mobiltelefonen er en integreret del af de fleste børns 'påklædning'. Bibliotekerne skal anvende børnenes foretrukne kommunikationsredskaber som sms eller Messenger i formidlingen af tilbud og muligheder.

Småbørnsforældrene har travlt. Bibliotekerne skal anvende formidlingsformer, som tager højde for småbørnsfamiliernes vilkår, og tilgodebørnefamilierne gennem attraktive åbningstider, kvalitetsarrangementer og en indretning, der appellerer til hele familien.

En relativt høj andel af de københavnske børn har anden etnisk baggrund end dansk og de nydanske børn er flittige brugere af bibliotekerne i mange bydele. Bibliotekerne skal understøtte læring og sproglig tilegnelse gennem målrettede programmer og samarbejde med skoler og institutioner.

Samarbejdet med andre lokale børnekulturelle aktører skal udbygges i bydelene.

Handlinger:

- Samarbejde på tværs. Samarbejdet med andre lokale børnekulturelle aktører skal udbygges i bydelene. Det skal ske både i forhold til kulturhuse, kulturinstitutioner, børneinstitutioner, skoler og børneteatre.
- Læselyst. Børns læselyst skal stimuleres gennem samarbejde med institutioner og skoler om målrettede tilbud som f.eks. læseklubber og læsekampagner.
- Sprogfærdigheder. Der skal laves en særlig indsats for at styrke sprogfærdigheder og læselyst hos nydanske børn.
- Børneafdelingerne skal nyindrettes. Der skal gøres forsøg med indretning af interaktive miljøer gennem it-baserede løsninger, der appellerer til brugen af biblioteket som oplevelses- og lærested.

Unge

København er en magnet for unge og studerende fra hele landet og 25 % af befolkningen i København er i dag mellem 18 og 28 år. De unge er i høj grad trendsættende, og deres benyttelse og brugeradfærd har afgørende betydning for fremtidens biblioteksbrug. Bibliotekerne skal imødekomme de unges biblioteksbehov, og der skal arbejdes med at udvikle nye koncepter for betjeningen af målgruppen.

I rapporten *Fremtidens bibliotek for de unge (2006)* giver unge udtryk for, at der skal ske ændringer på bibliotekerne, hvis det skal blive et ”fedt” sted at komme. Der skal ændres på flere fronter – både når det gælder indretning, materialetilbud, arrangementsprofil og personalets indstilling.

Handlinger

- Nyindretning. Der skal eksperimenteres med målrettet indretning, materialer og arrangementsprofil til et ungt publikum på en række lokalbiblioteker.

- Særligt ungebibliotek. Der skal fremlægges forslag om indretning af et særligt ungebibliotek i et af de nuværende lokalbiblioteker i København.
- Samarbejdet med kulturhuse og spillesteder. Samarbejdet i bydelene skal udvikles, bl.a. gennem arrangementstilbud og forbedring af muligheder for de unges egen kulturproduktion.

Studerende og uddannelsessøgende

Der er bred politisk enighed om, at Danmark skal være et førende viden-samfund med uddannelser i verdensklasse. Flere unge tager mellem-lange og videregående uddannelser, og livslang læring er blevet normen ikke undtagelsen. Det er en central opgave for bibliotekerne at understøtte alle uddannelsessøgende – unge som ældre – med relevant information og viden.

Undersøgelsen *Studerende, Google og biblioteker* (2005) viser, at de studerende bruger bibliotekerne mere intensivt end resten af befolkningen. 60 % af de adspurgte studerende benytter det lokale folkebibliotek som deres uddannelsesbibliotek eller som et vigtigt supplement hertil. Alt afhængig af kulturen på den konkrete uddannelsesinstitution og den enkeltes vaner og præferencer er der dog meget stor forskel på, hvor intensivt den enkelte studerende anvender biblioteket i forbindelse med uddannelsen. Særligt studerende på de kortere videregående uddannelser har en relativ lav biblioteksbenyttelse.

Undersøgelsen af biblioteksbrugere i København (2004) viste, at 48 % af det samlede antal brugere på hovedbiblioteket angav at være studerende.

De studerende bruger i vid udstrækning bibliotekerne som arbejdspladser, de anvender bibliotekets materialer på stedet eller søger information og viden fra internettet eller databaser, som bibliotekerne har købt adgang til.

Mange studerende vælger at bruge en række biblioteker og lader sig normalt ikke nøjes med et enkelt uddannelsesbibliotek eller folkebibliotek. Derfor er det meget vigtigt at koordinere den samlede biblioteksindsats i regionen, så studerende (og andre interesserede) oplever bibliotekernes tilbud som sammenhængende og serviceorienteret.

Handlinger:

- Netværk. Bibliotekerne i København skal etablere og udvikle et netværk af samarbejdende forskningsbiblioteker, uddannelsesbiblioteker og folkebiblioteker i Hovedstadsregionen, både for at lette de studerendes adgang til folke- og forskningsbiblioteker og for at opnå effektive løsninger.
- Studerende fra korte og mellemlange uddannelser. De københavnske biblioteker skal have særlig fokus på betjeningen af studerende fra korte og mellemlange studieretninger.
- Markedsføring. Bibliotekernes tilbud skal markedsføres over for de mange, der er i gang med individuelle læringsforløb uden om det formaliserede uddannelsessystem.
- Studiepladser på bibliotekerne. Der skal etableres flere studiepladser på alle københavnske biblioteker.

Nye danskere

Knap 15 % af Københavns befolkning har etnisk oprindelse fra et ikke-vestligt land. Mange af de nye medborgere klarer sig godt, og er som de fleste andre en naturlig del af billedet på uddannelser og arbejdspladser. Der er imidlertid også mange, som har store problemer med sproget og den nye kultur og som derfor har svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Samlet set er disse problemer en af de vigtigste udfordringer for København i de kommende år. Københavns Kommunes *Integrationspolitik* (2006) angiver de overordnede politiske prioriteringer.

Bibliotekernes medarbejdersammensætning skal så vidt muligt afspejle Københavns Kommunes befolkningssammensætning med hensyn til etnicitet

Undersøgelsen *Danskernes Kultur- og Fritidsaktiviteter 2004* viser, at indvandrere og efterkommere af indvandrere er flittige brugere af bibliotekerne og har en markant større benyttelse af biblioteket end danskere som helhed, idet 3/4 af indvandrere og efterkommere kommer på bibliotekerne mindst en gang om året, og næsten halvdelen kommer en gang om måneden eller oftere. Biblioteket fungerer som en indgang til både det danske samfund og som forbindelse til hjemlandet og er således et godt udgangspunkt for en integrationsindsats.

Tosprogede børn, unge og ældre anvender en bred vifte af bibliotekernes aktiviteter, ikke mindst internettet og multimedier, sprogstimulering og sprogkurser, avislæsesal samt lån af materialer på deres modersmål. Bibliotekerne opleves som et fristed, hvor det er trygt og attraktivt at komme.

Bibliotekerne skal bidrage til at lette indvandrernes adgang til det danske samfund, og dermed til den ”stille integration” ved at gennemføre aktiviteter, som understøtter en sproglig udvikling og øget indsigt i det danske samfund og dets historie.

Handlinger:

- **Materialetilbud.** Bibliotekerne skal prioritere materialetilbud som understøtter sprogstimulering, læselyst og sprogtilegnelse.
- **Internationalt bibliotek.** Der skal arbejdes videre med tankerne om at etablere et internationalt bibliotek i tilknytning til et af de eksisterende biblioteker i København.
- **Samarbejde.** Samarbejdet med børneinstitutioner og skoler omkring sprogstimulering af tosprogede skal udvikles.
- **Læringscenter.** Læringscentret på Nørrebro Bibliotek skal anvendes til modeludvikling med henblik på at etablere læringscentre på andre biblioteker i København.

2.5 Nationalt og internationalt samarbejde

Biblioteksloven forpligter bibliotekerne til at indgå i et tæt, sammenhængende nationalt bibliotekssystem.

Bibliotekerne i København deltager i en lang række konkrete samarbejder, der bl.a. gennem databasen bibliotek.dk giver borgerne i København adgang til frit at låne materialer fra alle andre danske biblioteker.

Internationalt har bibliotekerne også en stærk tradition for samarbejde. Oprindeligt for at fremskaffe fysiske materialer, der kun fandtes uden for landets grænser, men samarbejde med enkeltbiblioteker og deltagelse i de internationale biblioteksnetværk er også vigtige for erfaringsudveksling og indhentning af ny inspiration og er med til sikre, at de københavnske biblioteker er med i front inden for biblioteksudviklingen.

Bibliotekerne i København kan lære nyt ved internationalt samarbejde med biblioteker og biblioteksorganisationer.

Samarbejde og erfaringsudveksling forpligter begge veje. Mange ser på København med interesse og nysgerrighed og ønsker at vide mere om byens biblioteksudvikling og -politik. Det er derfor lige så vigtigt, at bibliotekerne i København beredvilligt stiller viden og erfaring til rådighed for interesserede fra andre byer og lande.

Handlinger:

- Samarbejde med biblioteker i andre store byer. Bibliotekerne i København skal samarbejde nationalt og internationalt for både at sikre borgerne i København den bedst mulige service og adgang til nye, innovative bibliotekstilbud og samtidig stille viden og erfaring til rådighed for andre, der ønsker at drage nytte af de københavnske bibliotekers erfaringer.

3 Afslutning

I *Den kloge by. Bibliotekspolitik i København* er både bibliotekernes øjeblikkelige status og de fremtidige udfordringer beskrevet. Der er peget på de grundlæggende ændringer internettet medfører og at bibliotekerne skal videreføre udviklingen af de digitale tilbud. Samtidig understreges det, at den trykte bog og de fysiske materialer fortsat vil være helt centrale medier på bibliotekerne, og at det er nødvendigt og så at udvikle det fysiske bibliotekstilbud.

Der er peget på behovet for at tilpasse bibliotekernes struktur til den ændrede brug af bibliotekerne og byens udvikling, og der er peget på særlige målgrupper, som bibliotekerne skal udbygge servicen over for i de kommende år. Både i forhold til betjeningen af børn og unge er der anvist handlemuligheder, ligesom vigtigheden af at prioritere betjeningen af uddannelsessøgende er understreget. Endelig er der fokuseret på bibliotekernes vigtige rolle i integrationen af nye danskere.

Med vedtagelsen af *Den kloge by. Bibliotekspolitik i København* og gennemførelse af den beskrevne strategi og de foreslåede handlinger, er der skabt mulighed for, at borgerne i København i de kommende år har mulighed for at anvende et godt, moderne og relevant bibliotekstilbud, der vil være endnu vigtigere for den enkelte end i dag.

4 Litteraturliste (foreløbig)

Biblioteksloven

Integrationspolitik for Københavns Kommune.

Brugerundersøgelse 2004

Brugerundersøgelse 2006

Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004

Rapport om livsformer i København

Fremtidens bibliotek for de unge (2006)

Studerende, Google og biblioteker (2005)

Om Den kloge by

Den kloge by er Kultur- og Fritidsforvaltningens udkast til Bibliotekspolitisk Redegørelse for Københavns Kommune. Bibliotekspolitisk Redegørelse beskriver bibliotekernes formål, de aktuelle udfordringer og anviser en strategi for bibliotekerne i Københavns Kommunes for de kommende år.

Redegørelsen er i høring indtil den 31. oktober 2006. Det endelige forslag forventes behandlet i Kultur- og Fritidsudvalget den 7. december 2006.

Bibliotekspolitisk Redegørelse indgår som en del af Københavns Kommunes samlede kulturpolitik, der ud over biblioteker omfatter områderne: kunst og kultur, idræt og frivillige foreninger. Prioriteringerne inden for de øvrige kulturpolitiske områder er beskrevet i selvstændige redegørelser: ”Idrætspolitisk Redegørelse 2004” (revideres i 2006) og ”Kulturpolitisk Redegørelse” fra 2006.

Der foregår en løbende koordinering imellem områderne, således at det kulturpolitiske grundlag er det samme uanset borgernes indgang til Kultur- og Fritidsforvaltningen. I forlængelse af de enkelte redegørelser planlægges udarbejdet en samlet strategi for den kulturpolitiske indsats i København.

Bilag 1: Om Biblioteksloven og bibliotekernes formål

Biblioteksloven fastslår, at bibliotekernes grundlæggende formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet.

Bibliotekerne fremmer oplysning og indsigt ved at formidle information om aktuelle samfundsspørgsmål. Det sker ved at give fri adgang til aviser, tidsskrifter, litteratur, databaser og andre netbaserede nyhedsmedier og ved debatskabende arrangementsvirksomhed. Bibliotekerne er en væsentlig forudsætning for, at alle uanset baggrund har mulighed for selvstændigt at tage stilling til og spille en aktiv rolle i den demokratiske proces. Samtidig formidler bibliotekerne offentlig information og anden samfundsrelateret oplysning til borgerne. De nye Borgerservicecentre i alle bydele vil i den forbindelse være vigtige samarbejdspartnere.

Uddannelsesformålet opfyldes ved at bibliotekerne tilbyder borgere i alle aldre adgang til faglitteratur, tidsskrifter, databaser og anden netbaseret information. Den fri adgang til viden og redskaber til livslang læring gør bibliotekerne til borgernes uformelle læringsinstitutioner. I forholdet til uddannelse og læring er de naturlige samarbejdspartnere uddannelsesinstitutioner på alle niveauer, fra folkeskolen til universitetet.

Kulturformålet opfyldes ved at bibliotekerne formidler adgang til litteratur og andre former for kulturel og kunstnerisk udfoldelse og oplevelse. Bibliotekernes rolle i kulturpolitikken er mangesidig. Den spænder fra mødet med den gode roman og forfatteren bag bogen over skønheden eller udfordringen i et stykke musik til den dvælende eller hårdtslående politiske beskrivelse i en film. Og til at imødekomme interessen og behovet for de nyeste elektroniske medier.

Aktiviteterne udformes og tilrettelægges i et stadigt tættere samspil med mange forskellige institutioner, fra kulturhuse til statslige og private aktører